

3 ЛЕТАПІСУ БЕЛАРУСКАГА МОВАЗНАЎСТВА: БАРЫС ЛАПАЎ

Гэтаму мовазнаўцу лёс падараваў няпоўныя 42 гады жыцця, але і за такі кароткі час ён здолеў пакінуць у гісторыі аічыннай лінгвістыкі прыкметны след...

Нарадзіўся Барыс Сцяпанавіч Лапаў у Мінску 28 верасня 1925 г. у рабочай сям’і. Пасля заканчэння сямі класаў СШ № 2 паступіў у Мінскае педвучылішча імя Н. К. Крупскай (1940), якое выдатна скончыў толькі пасля вайны, у 1946 г., і восенню таго ж года без экзаменаў быў залічаны на філалагічны факультэт Беларускага дзяржаўнага ўніверсітэта. Працаваць пачаў яшчэ падчас вучобы ў педвучылішчы – быў загадчыкам бібліятэкі гэтай навучальнай установы (1946 – 1947), потым у газеце “Калгасная праўда” (1950 – 1953) прайшоў шлях ад старшага карэктара да загадчыка карэктарскай і літаратурнага супрацоўніка аддзела крытыкі, бібліяграфіі і аглядаў друку. Выдатна закончыўшы БДУ (1951), паступіў у вочную аспірантуру Інстытута мовазнаўства АН БССР. Аб’ектам даследавання малады вучоны абраў сінтаксіс старабеларускай мовы (навуковы кіраўнік – прафесар В. Баркоўскі). Паспяхова вучоба ў аспірантуры з’явілася падставай для залічэння Барыса Лапава адразу на пасаду в. а. вучонага сакратара акадэмічнага інстытута (1954 – 1955). Пасля абароны кандыдацкай дысертацыі “Парадак слоў у беларускай мове на матэрыяле помнікаў XV – XVII стст. Месца дзейніка і выказніка ў простым сказе” перайшоў на пасаду старшага навуковага супрацоўніка сектара сучаснай беларускай мовы і культуры мовы і актыўна ўключыўся ў навукова-даследчую працу. Яшчэ студэнтам і аспірантам удзельнічаў у збіранні матэрыялаў для “Дыялекталагічнага атласа беларускай мовы”. Ужо як навуковы супрацоўнік Інстытута быў уключаны ў аўтарскія калектывы па напісанні вучэбных дапаможнікаў “Нарысы па гісторыі беларускай мовы” (1957; раздзелы “Месца членаў простага сказа ў старажытнай беларускай мове”, “Канструкцыі з простаю і ўскоснаю моваю”, “Курс сучаснай беларускай мовы. Сінтаксіс” (1959; раздзелы “Парадак слоў у простых двухсастаўных сказах”, “Складаназалежныя сказы з даданымі азначальнымі, дапаўняльнымі, дзейніковымі, выказніковымі”, “Простая, ускосная, няўласна-простая мова”), “Зборнік практыкаванняў па сучаснай беларускай мове” і інш. Адначасова друкаваў грунтоўныя артыкулы ў акадэмічных навуковых зборніках, выступаў у часопісах і газетах па пытаннях культуры мовы, пісаў рэцэнзіі на навуковыя, вучэбныя і мастацкія выданні. Барыс Лапаў актыўна ўдзельнічаў у стварэнні першай акадэмічнай нарматыўнай граматыкі беларускай мовы, для

якой ім напісаны раздзелы “Займеннік”, “Лічэбнік”, “Катэгорыі асобы, трывання, часу, ладу дзеясловаў”, “Дзееспрыметнік”, “Дзееспрыслоўе”, а таксама “Словазлучэнні з лічэбнікам у ролі галоўнага слова”, “Словазлучэнні з займеннікам у ролі галоўнага слова”, “Віды простых сказаў. Парадак слоў у простых двухсастаўных сказах”, “Прамая, ускосная, няўласна-прамая мова” і “Інструкцыі па збіранні матэрыялаў для складання абласных слоўнікаў беларускай мовы” (вып. 3, 1966; раздзел “Ганчарства”, адзін з навуковых рэдактараў выдання) і інш.

3 верасня 1964 г. Барыс Лапаў быў абраны па конкурсе на пасаду дацэнта кафедры беларускай мовы МДПІ імя А. М. Горкага. Тут ён чытаў курс “Сучасная беларуская літаратурная мова”, кіраваў навуковым студэнцкім гуртком “Праблемы стылістыкі беларускай мовы”, быў адным з лепшых на факультэце куратараў, членам савета клуба “Жывое слова”, удзельнічаў у разнастайных грамадскіх мерапрыемствах, актыўна распрацоўваў пытанні стылістыкі, культуры мовы і ўзаемадзеяння беларускай мовы з іншымі славянскімі мовамі. За добрасумленную працу неаднаразова заахвочваўся кіраўніцтвам інстытута.

Многа яшчэ каштоўных прац мог стварыць Барыс Лапаў, аднак заўчасная смерць (13.08.1967), на жаль, спыніла яго жыццё ў самым росквіце. Тым не менш амаль тры дзясяткі навуковых мовазнаўчых публікацый, а таксама больш за дзясятка літаратуразнаўчых артыкулаў пакінулі адметны след у беларусістыцы і да гэтага часу запатрабаваны навукова-педагагічнай грамадскасцю краіны. Імя вучонага назаўсёды застанецца ў гісторыі аічыннай філалогіі.

Павел МІХАЙЛАЎ, Наталля ЦЯСЛЮК.